

УДК 373.211.24(043)

ЗМІСТ ТА СПЕЦИФІКА ВПРОВАДЖЕННЯ АВТОРСЬКОЇ ПРОГРАМИ «МІЙ ПРОСТІР» В ОСВІТНЮ ДІЯЛЬНІСТЬ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ НОВОГО ТИПУ

Березіна О.О.

Маріупольський державний університет

У статті презентується парціальна програма з пізнавального розвитку дошкільників. Представлена програма була розроблена та впроваджена в межах формувального етапу експериментального дослідження. В статті розкривається її зміст та особливості впровадження в освітню діяльність дошкільних навчальних закладів нового типу. Наведена модель реалізації програми та більш детально розкрито практичний етап. Запропоновано заходи та форми роботи з вихователями щодо впровадження програми.

Ключові слова: освітня програма, освітня діяльність, сенсорно-пізнавальний простір, пізнавальний розвиток, дошкільний навчальний заклад нового типу.

Постановка проблеми. Сенсорно-пізнавальна та математична компетенції дітей дошкільного віку є одним із важливих чинників їх інтелектуального розвитку в процесі пізнавально-спрямованої освітньої діяльності, що забезпечує гармонійний розвиток особистості дитини та формує її базові життєві компетентності. Тому одним із важливих завдань дошкільної освіти є пізнавальний розвиток дітей, в основі якого лежать сенсорні, інтелектуальні та творчі здібності, а саме: розвиток у дітей словесно-логічного мислення, вироблення вміннями користуватися логічними операціями, формування навичок начального моделювання тощо. Задля реалізації зазначених завдань нами було розроблено програму «Мій простір», в якій викладено зміст експериментальної методики дослідження. Також результати першого етапу нашого експериментального дослідження освітньої діяльності дошкільних закладів нового типу зумовили необхідність розробки такої програми з урахуванням організаційно-педагогічних умов, які б сприяли ефективності цієї діяльності [1, с. 322-326].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За роки існування дошкільної освіти в Україні в умовах нових правових і державних норм було розроблено чимало освітніх програм для дошкільних навчальних закладів. З кожним роком їх кількість збільшується, оскільки тенденція оновлення змісту дошкільної освіти перш за все сприяла активному програмотворенню. Над виробленням програмно-методичного забезпечення й досі працює гроно українських вчених, науковців, фахівців-теоретиків та педагогів-практиків (Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Денисенко, О. Долинка, М. Єфименко, І. Жуковська, О. Кононко, К. Крутий, Н. Кудикіна, М. Машовець, О. Низковська, Т. Панасюк, Т. Піроженко, З. Плохій, В. Сухар, О. Терещенко, О. Шевченко та інші).

Оскільки починаючи з кінця ХХ – початку ХХІ століття в Україні спостерігається динамічне збільшення кількості нових типів дошкільних навчальних закладів, то розробка програмно-методичного забезпечення для їх освітньої діяльності є наразі актуальною.

Під час розробки власної експериментальної програми для таких закладів ми враховували результати багатьох наукових досліджень з основ програмотворення, а також актуальні практичні

доброби, інтегруючи їх із сучасними інноваційними технологіями в Україні та за рубежом, зокрема в Італії [2, с. 91-94].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Представлений документ є програмою нового типу, що спрямована на пізнавальний розвиток дитини в умовах нових типів дошкільних навчальних закладів. Вона має символічну назву – «Мій простір», що уособлює в собі особливий простір дитини, який завдяки умілій організації перетворюється на пізнавально-розвивальний.

Запропонована програма є незвичною, тому що не має на меті замінити освітню програму, за якою вже працює навчальний заклад, а навпаки доповнює та максимально збільшує її ефективність. Тобто на базі будь-якої обраної програми (комплексної, парціальної чи тематичної авторської) вихователь може використовувати прийоми та методи представленої програми.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є презентація змісту та особливостей впровадження авторської програми пізнавального розвитку дітей дошкільного віку «Мій простір», яка розроблена для використання в умовах дошкільних навчальних закладах нового типу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Метою розробки програми є методична допомога педагогам дошкільних навчальних закладів нового типу, які вже працюють за обраними програмами навчання, виховання та розвитку дошкільників, але відчувають потребу:

- в наявності цілісного та упорядкованого педагогічного супроводу організації освітньої діяльності закладу;
- в створенні сприятливого розвивального середовища для пізнавального розвитку дітей дошкільного віку;
- в залученні дітей до активної пізнавальної діяльності за допомогою нових педагогічних підходів в умовах спеціально створеного сенсорно-пізнавального простору.

Програма не має на меті однозначно декларувати вимоги, освітні, виховні та розвивальні завдання щодо розвитку відповідних знань, вмінь та навичок дитини, а пропонує різні засоби, форми та методи організації життєдіяльності дитини, які повинні призвести до пізнавального та інтелектуального розвитку особистості.

Програма є варіативною, зорієнтованою переважно на пізнавальний розвиток дитини завдяки залученню її до активної пізнавальної діяльності в умовах сприятливого сенсорно-пізнавального простору. Такий простір характеризується використанням різноманітного предметно-ігрового середовища, доцільністю та упорядкованістю різних видів діяльності, застосуваннях різних традиційних та нетрадиційних підходів, що стимулюють пізнавальний розвиток дитини. Але найголовніша роль відводиться вихователю, який організовує збалансований сенсорно-пізнавальний простір та є носієм суспільно значимих форм поведінки.

Специфічність програми представлена у творчому поєднанні та синтезі декількох педагогічних підходів та технологій, а саме умова реалізації змісту програми полягає у поєднанні традиційних та інноваційних технологій, наприклад таких, як теорія винахідницьких розвивальних завдань за Г. Альтшуллером (ТРВЗ), ейдотехніка (розвивальна методика М. Шичиди), великі та малі морочки (українська народна педагогіка), палички Д. Кюїзенера, елементи розвивальної методики М. Монтесорі, логічні ігри та блоки З. Дьенеша, математичні планшети, розвивальні ігри Нікітіних тощо.

Відповідно до зазначеного визначимо основні завдання, що постають перед педагогом задля реалізації представленої програми. Найпершим завданням є відбір та адаптування до умов групи зазначених в програмі педагогічних технологій, спрямованих на пізнавальний розвиток дітей. Другим – удосконалення матеріально-технічного забезпечення та збагачення сенсорно-пізнавального простору для їх реалізації. Потім вихователь може переходити до безпосереднього впровадження змісту програми в освітню діяльність.

Очікувані результати реалізації програми можна виокремити в чотири пункти. По-перше, це підвищення рівня пізнавального та логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку. По-друге, це сформованість інтересу до розв'язання пізнавальних, творчих завдань та потреби в інтелектуальній діяльності. По-третє, це максимальний відповідно до віку та можливостям дітей розвиток таких інтелектуальних якостей, як увага, пам'ять, мислення. І останнє, це оновлення сенсорно-пізнавального простору, який оточує дитину, створення міцної матеріально-технічної, дидактичної, науково-методичної бази для всебічного розвитку дошкільника.

Структура програми представлена у відповідності до сучасних підходів щодо організації дошкільної освіти в Україні та обумовлена намаганням відобразити освітні цілі, що задекларовані у державних документах.

Зміст програми сформовано за освітньою лінією Базового компонента дошкільної освіти «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», що забезпечує формування у дітей пошуково-дослідницьких умінь, елементарних математичних уявлень, розвиток наочно-дієвого, наочно-образного та словесно-логічного мислення [3].

Складається програма з трьох розділів: сенсорний розвиток, математичний розвиток та пізнавальний розвиток. В змісті кожного розділу подана характеристика освітньої діяльності та орієнтовні педагогічні підходи, методи, прийоми та засоби щодо пізнавального розвитку ди-

тини у відповідності до змісту освітньої лінії Базового компонента дошкільної освіти. Звертаємо увагу, що зазначений зміст не є обов'язковим, а орієнтовним, тому кожен вихователь може його скоротити або розширити.

Наведемо приклад розробки однієї з тем розділу «Сенсорний розвиток», а саме теми – «Геометричні форми та фігури».

Завданнями освітньої діяльності визначено навчальні, виховні та розвивальні. До навчальних ми віднесли: навчити розрізняти геометричні фігури за їхнім просторовим розташуванням (площинні та просторові), визначати форму предметів за допомогою геометричної фігури як еталону, вчити обстежувати геометричні фігури та форми, правильно називати їх: циліндр, куб, прямокутник, трикутник, круг, овал, квадрат, трапеція, ромб, конус, вчити складати орнаменти, малюнки з використанням геометричних фігур. Наступним завданням було виховання спостережливої, кмітливої, допитливої дитини, яка вмilo використовує побачене і почує раніше, робить спроби самостійно доходити висновків. Як результат передбачаємо розвиток пам'яті, уваги, наочно-образного та логічного мислення, уяви та свободи думки; розвиток правої та лівої півкулі мозку; розвиток креативності – дитина частіше шукає нестандартні шляхи вирішення завдань; розвиток конструкторських здібностей, акуратності та точності; розвиток дрібної моторики тощо.

Перелік форм, методів та прийомів реалізації зазначених завдань є творчим поєднанням традиційних та інноваційних педагогічних технологій. Серед них ми пропонуємо такі, як розвивальні ігри за М. Шичидою («Танграм», «Чарівне коло», «Чарівний квадрат», меморі-ігри «Калкейки»); розвивальні ігри за методикою Нікітіних («Склади квадрат», «Склади візерунок», «Унікуб»), розвивальні ігри за М. Монтесорі («Вкладки і рамки М. Монтесорі», «Віконна мозаїка»), квілінг (папіропластика, папероскручування), спірограм, графомоторика (повтори малюнок), аплікації з геометричних фігур, конструювання з геометричних просторових та площинних фігур, вправи на візуалізацію «На що схожа картинка», «Зроби малюнок з фігури», ігри на класифікацію «Розділи фігури по коробках», кінезіологічні вправи «Дзеркальне малювання», «Симетричні малюнки», українська народна морочка «Баранець» тощо.

Прокоментуємо процес впровадження програми в освітню діяльність експериментальних дошкільних навчальних закладів нового типу.

Експериментальна робота передбачала поетапну і послідовну реалізацію зазначених раніше організаційно-педагогічних умов освітньої діяльності дошкільних навчальних закладів нового типу, а саме: варіативність змісту освітньої діяльності, організація життєдіяльності дитини в сенсорно-пізнавальному просторі, позитивний імідж дошкільного навчального закладу нового типу.

Згідно з принципом планомірності нами було розроблено алгоритм реалізації експериментальної програми в умовах освітньої діяльності дошкільного навчального закладу нового типу. Зважаючи на завдання дослідження, ми дійшли висновку про доцільність виокремлення в процесі реалізації програми трьох етапів: організаційно-

проектувального, практичного і узагальнювального (див. табл. 1).

Оскільки організаційно-проектувальний та узагальнювальний етапи вже були описані в попередній публікації [4; 5], більш детально зупинимось на аналізі практичного етапу, зокрема на організації життєдіяльності дитини у сенсорно-пізнавальному просторі через впровадження програми «Мій простір». На цьому етапі ми запланували два завдання. По-перше, надати вихователям знання та практичні рекомендації з особливостей створення й використання сенсорно-пізнавального простору під час організації життєдіяльності дошкільників. По-друге, безпосередньо впровадити додаткову програму пізнавального розвитку «Мій простір» (для дошкільних навчальних закладів нового типу) з метою створення та різноманітного використання сенсорно-пізнавального простору під час організації життєдіяльності дошкільників.

Перше завдання було реалізоване через такі інтерактивні форми роботи з вихователями, як педагогічний інтенсив на тему «Креативні підходи до створення сенсорно-пізнавального простору» з практичними рекомендаціями з особливостей використання сенсорно-пізнавального простору під час організації життєдіяльності дитини. Метою педагогічного інтенсиву було викликати інтерес у педагогів до креативного створення сенсорно-пізнавального простору, підвищити їх обізнаність про особливості впливу середовища на пізнавальний розвиток дитини, створити проекти мобільних осередків сенсорно-пізнавального простору. Основними завдання педагогічного інтенсиву стали: 1) швидке підвищення рівня проінформованості вихователів щодо сучасних тенденцій в організації розвивального простору для

дітей дошкільного віку; 2) зацікавлення педагогів проблемою створення креативних осередків сенсорно-пізнавального простору через практичне залучення їх до створення власного проекту; 3) забезпечення вихователів інформаційною педагогічною допомогою з питань організації та використання сенсорно-пізнавального простору для всебічного розвитку дитини.

Результатом проведення педагогічного інтенсиву було створення власного проекту мобільного осередку сенсорно-пізнавального простору.

Такі результати стали міцним підґрунтям для якісного впровадження додаткової парціальної програми «Мій простір» в межах наступного завдання. Реалізацію цієї програми було розпочато із практичного тренінгу на тему «Організація життєдіяльності дитини за програмою «Мій простір».

Вихователів, які були задіяні в тренінгу, попередньо ознайомили зі змістом програми та методичним забезпеченням до неї. Мета самого педагогічного тренінгу була проаналізувати зміст запропонованої програми, сформулювати професійні вміння у вихователів щодо практичного використання традиційних та інноваційних підходів задля пізнавального розвитку дошкільників, підготувати учасників тренінгу до ефективного впровадження змісту програми, створити комфортну атмосферу, хороший настрій, сприяти згуртованості.

Безпосередньо під час тренінгу було запропоновано до виконання такі вправи, як «Очікування», «Моя модель сенсорно-пізнавального простору», «Логотип», «Ситуації-провокації» тощо. Наприкінці вихователі повинні були створити добірку матеріалів, присвячену проблемі пізнавального розвитку дошкільника, та презентувати учасникам тренінгу. До неї запропоновано включити такі матеріали: інформаційні матеріали

Таблиця 1

**Реалізація програми «Мій простір»
в експериментальних дошкільних навчальних закладах нового типу**

Етапи реалізації	Організаційно-педагогічні умови	Основні завдання	Зміст (інтерактивні форми роботи)
Організаційно-проектувальний етап	Варіативність змісту освітньої діяльності дошкільного навчального закладу нового типу	1. Сформулювати позитивну мотивацію педагогів дошкільних закладів нового типу з проблеми	1. Проблемна лекція «Освітня діяльність нових типів дошкільних закладів: реалії, проблеми, тенденції» 2. Ділова гра-дискусія «Мій ідеальний дитячий садок»
		2. Теоретично підготувати вихователів з питань варіативної освіти дитини в умовах дошкільного закладу	3. Практичний семінар «Банк педагогічних ідей» 4. Педагогічний аукціон «Ярмарок ідей» (особливості застосування нетрадиційних методів та прийомів для роботи з дітьми)
Практичний етап	Організація життєдіяльності дитини у сенсорно-пізнавальному просторі	3. Надати вихователям практичні рекомендації з особливостей створення та використання сенсорно-пізнавального простору	5. Педагогічний інтенсив «Креативні підходи до створення сенсорно-пізнавального простору» з практичними рекомендаціями
		4. Впровадити додаткову програму пізнавального розвитку «Мій простір»	6. Практичний тренінг «Організація життєдіяльності дитини за програмою «Мій простір»
Узагальнювальний етап	Позитивний імідж дошкільного навчального закладу нового типу	5. Визначити рівень задоволеності батьків послугами дошкільного навчального закладу	7. Анкетування для батьків «Чому ми обрали цей дитячий садок»
		6. Залучити педагогів до створення проекту імідж-просування дошкільного навчального закладу нового типу	8. Лекція-презентація «Структура іміджу дошкільного навчального закладу та освітній брендінг» 9. Консультація «Як програма «Мій простір» може забезпечити позитивний імідж закладу» 10. Засідання педагогічної ради «Проект імідж-просування нашого закладу»

тренінгу, проекти створення сенсорно-пізнавального простору, комплекси педагогічних технологій для пізнавального розвитку дітей з активним використанням елементів простору. Цінність такої роботи полягала в тому, щоб забезпечувався зворотній зв'язок, обмін думками, підвищення рівня відповідальності кожного вихователя за розвиток дитини.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Таким чином, програма з пріоритетом пізнавального розвитку побудована з урахуванням принципів та положень Базового компонента до-

шкільної освіти в Україні та передбачає переважно реалізацію освітньої лінії: «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі». Зміст програми охоплює освітню роботу з дітьми старшого дошкільного віку та передбачає поступове його ускладнення.

Сподіваємося, що запропонована програма стане у нагоді не лише вихователям дошкільних навчальних закладів будь-якого типу, але й батькам дітей, які шукають нетрадиційні технології та прагнуть збагатити власну модель виховання новими підходами, що спрямовані на пізнавальний розвиток дитини.

Список літератури:

1. Березина О.О. Організація життєдіяльності дитини в дошкільному навчальному закладі нового типу як фактор забезпечення її розвитку // Conference Proceedings of the International Scientific Internet-Conference Modern Problems of Improve Living Standards in a Globalized World (December 8, 2016, Opole – Berdyansk – Slavyansk), 2016; ISBN 978-83-62683-871 (Electronic edition); pp. 534, illus., tabs., bibls. – С. 322-326.
2. Доманова О.О. Образовательная деятельность дошкольных заведений Италии / Актуальные проблемы и тенденции современного дошкольного образования: сб. науч. ст. / Бел. Гос. Пед. Ун-т им. М. Танка; ред. кол. Л.Н. Воронцовая, Т.В. Поздеева, Д.Н. Дубинина и др.; под общ. Ред. Л.Н. Воронцовой, Т.В. Поздеевой. – Минск: БГПУ, 2011. – 306 с. – С. 91-94.
3. Базовий компонент дошкільної освіти України: Науковий керівник: А.М. Богущ – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
4. Березина О.О. Реалізація проекту імідж-просування дошкільного навчального закладу нового типу / Міжнародна діяльність університетів як фактор інноваційного розвитку вищої школи: Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної заочної конференції (Вересень 18, 2015). – Маріуполь, 2015. – 385 с. – С. 31-32.
5. Березина О.О. Дошкільні навчальні заклади нового типу: батьківські очікування / Актуальні проблеми науки та освіти: Збірник матеріалів XVII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. К.В. Балабанова. – Маріуполь: МДУ, 2015. – 430 арк. – С. 252-254.

Березина О.А.

Маріупольський державний університет

СОДЕРЖАНИЕ И СПЕЦИФИКА ВНЕДРЕНИЯ АВТОРСКОЙ ПРОГРАММЫ «МОЁ ПРОСТРАНСТВО» В ОБРАЗОВАТЕЛЬНУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ДОШКОЛЬНОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ НОВОГО ТИПА

Аннотация

В статье презентуется парциальная программа познавательного развития дошкольников. Представленная программа была разработана и внедрена в пределах формирующего этапа экспериментального исследования. В статье раскрывается ее содержание и особенности внедрения в образовательную деятельность дошкольных учебных заведений нового типа. Приведена модель реализации программы и более подробно раскрыто практический этап. Предложены меры и формы работы с воспитателями по внедрению программы.

Ключевые слова: образовательная программа, образовательная деятельность, сенсорно-познавательное пространство, познавательное развитие, дошкольное учебное заведение нового типа.

Berezina O.O.

Mariupol State University

CONTENTS AND SPECIFIC IMPLEMENTATION AUTHOR PROGRAM «MY SPACE» DURING EDUCATIONAL ACTIVITIES IN PRE-SCHOOLS OF NEW TYPE

Summary

This article presents a partial program of the cognitive development of preschool children. The presented program was developed and implemented within the molding stage experimental research. The article reveals its content and features of implementation in educational activities of pre-schools of new type. This model of the program is presented in more detail and is revealed the practical stage. The measures and ways of working with teachers for implementing the program are suggested.

Keywords: educational program, educational activities, sensory and cognitive space, cognitive development, preschool educational institution of new type.